

LIDOVÉ STAVBY

VERNACULAR ARCHITECTURE

Miroslava Dušková, Petr Simbartl

Abstrakt

Článek se zabývá stavbou lidové roubené stavby (srubu). Stavba modelu lidové stavby může v pracovních činnostech posloužit jako vhodný nástroj pro výuku truhlářských spojů. Při stavbě roubenky (srubu) je využito nejčastěji přeplátování. Žák musí vytvořit spoj přesně, aby šla celá stavba sestavit. Zároveň se seznámí s historií staveb na území Čech.

Klíčová slova: lidové stavby, dřevo, roubená stavba

Abstract

The article deals with the construction of a Log building. Timbered building model can work activities serve as a useful learning tool. For the building of the house is used carpentry – lap joint. The pupil must work precisely to complete the construction. He also recognizes the history of wooden buildings in the Czech Republic.

Key words: Folk buildings, wood, Log building

1 PŮVOD A VZNIK ROUBENÝCH STAVEB

V českých zemích bylo až do 18- století nejčastěji využívané dřevo. Na stavbu těchto domů se využívalo často rovné jehličnaté dřevo. Bylo to především z důvodu dostupnosti. Pokud nebylo v regionu dostatek jehličnatého využili se i listnaté stromy.

Roubená stavba – konstrukce je typická vodorovně umístěnými dřevěnými částmi.

I v obytných místnostech městských zděných domů se využívala roubená konstrukce. Někdy mluvíme o takzvaném dýmném provozu, který znamenal vytápění roubených obytných místností za použití otevřeného ohně. Pro dýmný provoz byly nezbytné velká výška stropu, dřevěné klenby a také vrchní větrací okénko umístěné nad osvětlovacími okny.

Nejběžnější používanou dřevinou na našich stavbách byla do konce 18. století jedle, později borovice v pískovcových oblastech a smrk, který se vyskytoval ve výše položených horských oblastech.

Dřevo se těží v zimním období v době vegetačního klidu. V průběhu věků se způsob opracování dřeva měnil. Nejstarší stavby byly sestaveny z neohraněných, jen oloupaných nebo nahrubo opracovaných kuláčů, na jejichž koncích jsou vyříznuty běžné rybinové spoje.

Na většině území Čech se ovšem setkáme nejčastěji s dřevem opracovaným.

Dřevo se v minulosti opracovávalo pomocí tesařských seker.

Jílová hlína se zpravidla těžila jeden až dva roky před stavbou a nechávala se venku přemrznout. Po promíchání s řezanou slámou různé délky nebo plevami, zvířecími chlupy, tato – mazanina zabránila praskání a zajistila lepší soudržnost celé vymazávky.

Zdokonalovaly se spoje, přeplátované spoje se vázaly složitějším způsobem a tím umožnilo lepší vyspárování, to znamenalo rozčlenit plochu stěny v pravidelné vodorovné pruhy. Spáry se pak utěšňovaly latěmi trojúhelníkového průřezu přidržovanými dřevěnými kolíky nebo se trámy opracovaly do hranolů, které do sebe doléhaly bez mezer, spáry se také ucpávaly mechem a mazaninou, později se začaly bílit.

Na stavbu se vytvářela směs hlíny a řezané slámy, někde se také používala k omítání roubených staveb.

Hliněná omítka se nazývala „kožich“, ten zajistil lepší izolaci domu. Více se rozšířil na konci 18. století jako důsledek úředních nařízení předepisujících protipožární úpravy budov. (Pešta, 2013)

Pro stavbu domků lidé využívali a využívají dodnes přírodní zdroje, které je obklopují jako jsou například: hlína, pískovec, sklo, dřevo, železná ruda, vápenec, břidlice, kameny, písek.

2 TVORBA MODELU NA ZŠ

Materiál: hranolky, laťky na střechu

Profil hranolu může být čtvercového nebo obdélníkového typu, (hranoly můžeme nařezat ze silnějších prken. výška minimálně 2 cm).

Nástroje: měřítko, úhelník, přímočarou pilu nebo ruční pilku na dřevo, pilník, kladivo, brusný papír, rašplí

Pracovní postup:

1. Šířku řezu je vhodné řezat dle tloušťky prkna, aby vznikl hranol s čtvercovým profilem.
2. Na hranolech si orýsujeme spoj pro přeplátování. Spoj nařízíme do poloviny délky strany, a to za pomoci pily na železo nebo pily čepovky. Odřezáváme délky hranolků, které skládáme na sebe a vzájemně překládáme. Řežeme ve vnitřní straně orýsování, tam kde bude materiál odstraněn. Čelní strany po odříznutí přejedeme rašplí a brusným papírem.
3. Štít vytvoříme ze dvou dílů. Poté posadíme na věnec stavby, označíme podle šířky stavby a vyřízneme zářezy. V zadním dílu štítu vyřízneme otvor např. ve tvaru trojúhelníku, tento otvor má funkci komínu, které sloužily v dýmových jizbách.
4. Krov pokrýváme laťkami. Pokryjeme střechu a poslední laťku přizpůsobíme krovu přihoblováním laťky. Laťky necháme delší, aby nám střecha přečnívala.
5. Dlátem odebíráme po malých vrstvách vnitřní část spoje. V případě většího kusu může dojít k odlomení dalších částí dřeva. Vnitřek začistíme pilníkem. Dlabání místa spoje provedeme na obou stranách.

6. Každý hranolek si označíme čísly podle patra a strany, značíme po směru nebo proti směru hodinových ručiček př.: IV. 5 - čtvrtá strana páté patro.

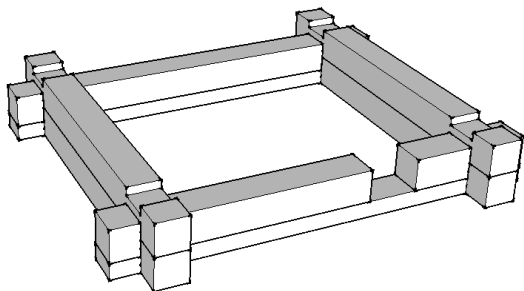

Fig. 1 Základ stavby

Fig. 2 Základní část domku

Fig. 3 Dokončený domek včetně doplňků

References

1. FROLEC, Václav a Josef VAŘEKA. *Lidová architektura: encyklopedie*. Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, 1983.
2. FROLEC, Václav. *Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku*. Brno: Blok, 1974.
3. PEŠTA, Jan. *Rekonstrukce roubených staveb*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3239-8.

Contacts

Miroslava Dušková
Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická
Klatovská tř. 51, 306 19 Plzeň
Tel: +420 377 636 448
E-mail: Mirka.Duskova@seznam.cz